

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІДОКРЕМЛЕНИЙ ПІДРОЗДІЛ «МИКОЛАЇВСЬКА ФІЛІЯ
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ»

Факультет мистецтв
Кафедра музичного мистецтва

Мартинова Марія Миколаївна
«Ліризм пісенної творчості Ірини Кириліної (на прикладі
інтерпретаційних версій пісні «Лелеча доля» на слова Василя Цілого»)

Кваліфікаційна робота
на здобуття ОС «Бакалавр»
зі спеціальності 025 «Музичне мистецтво»

Науковий керівник-
кандидат педагогічних наук, доцент
Піхтар Олена Анатоліївна

Миколаїв 2022

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. Дослідження української пісенної творчості другої половини XX – початку XXI століття	8
1.1. Характеристика української музичної культури періоду другої половини XX - початку XXI століття.....	8
1.2. Синтез культур у творчості української композиторки Ірини Кириліної.....	15
РОЗДІЛ II. Новаторство авторського стилю Ірини Кириліної та значення її творчого спадку в українській музичній культурі	18
2.1. Життєвий та творчий шлях І. Кириліної.....	18
2.2. Творча взаємодія І. Кириліної з композиторами та виконавцями сучасності	22
2.3. Творчий спадок та новаторство в творчості І. Кириліної на прикладі твору «Лелеча доля».....	26
РОЗДІЛ III. Аналіз інтерпретаційної версії твору І. Кириліної «Лелеча доля»	29
3.1. Ліризм пісенної творчості Ірини Кириліної, історико-стилістичний аналіз пісні «Лелеча доля».....	29
3.2. Музично-теоретичний аналіз хорового твору «Лелеча доля»	33
3.3. Вокально-хоровий аналіз аранжування для хору.....	36
3.4. Аналіз виконавських особливостей пісні «Лелеча доля»	40
ВИСНОВКИ	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	46
ДОДАТКИ	48

ВСТУП

Актуальність дослідження. Початок ХХІ століття в музичному мистецтві характеризується появою нових напрямів в хоровому мистецтві. З'являється шлях реконструкції найглибинніших пластів української співочої культури, котра протягом всієї історії нашої країни мала стрімкий розвиток. Найбільш виразно етапи цього розвитку, інколи навіть революційних масштабів та рішень у новаторстві й свіжих поглядах відомих та невідомих нам композиторів, митців і творців у різних пластах культури та мистецтва, виражені у творчості сучасних українських композиторів, таких як Ірина Кириліна. Вона зуміла розкрити, пережити та передати в своїх віршах, музиці, творчості важку долю нашого народу, держави, розкрити всі внутрішні переживання, як ніхто інший з сучасників української музичної культури.

Хорове мистецтво засноване на глибоких підвалинах культурної нації, що сформувалися протягом багатьох століть нашого існування. Сучасна хорова культура збагачується новими напрямками та жанрами, які переосмислюють вже існуючі твори на новий лад, створюючи нові й глибокі інтерпретації вже давно відомих творів. Саме усвідомлення феномену універсальної творчої особистості як важливого соціокультурного явища, яке за будь-яких часів викликало зацікавлення майже у всіх науковців та дослідників, сприяє дослідженню створення високохудожніх зразків інтерпретаційних версій сучасних музичних творів. Особливої уваги тема вивчення людини, цінностей, помислів, будь-яких проявів у соціумі набула у 1930-х роках в психологічних працях Курта Левіна, Генрі Мюррея, Лева Виготського. Згодом на території колишньої СРСР цей науковий інтерес було задушено різними репресіями, а можливість повернення до проблематики особистості стала більш менш можливою лише в 1960 роках.

Дослідженням різних аспектів творчості видатної української композиторки Ірини Кириліної займалися такі науковці як Р. Кулик, Г. Степанченко, А. Муха. Аналіз мистецтвознавчих праць показав, що дана тема є непоширеною, хоча досить актуальною. Обмежена кількість цілісних наукових

досліджень становлення та творчої спадщини Ірини Кириліної сприяла вибору теми бакалаврської роботи. Тема про життя та творчість композитора-новатора, яка намагалась популяризувати саме українські пісні, звернути увагу на культуру України, її значимість для всього світу є досить актуальною в наш час, але малодослідженою. На нашу думку, сьогодення особливо важливим є висвітлення творчості композиторів сучасної національної школи та сучасної естрадної пісні.

Сучасна естрадна пісня є одним з найпопулярніших напрямів професійного мистецтва й виконавства. Без неї важко усвідомити значущість багатьох сценічних жанрів. Розуміння цього феномену в працях М. Мозгового, Л. Прохорової, В. Тормахової та інших дослідників передбачає осмислення особливостей його розвитку в системі духовної культури з огляду на зміни культурно-історичного контексту, трансформацію естетичних запитів слухачів та проблем сучасного національного мистецького життя та музичного виконавства.

Зважаючи на актуальність проблематики, було обрано тему дослідження: «Ліризм пісенної творчості Ірини Кириліної (на прикладі інтерпретаційних версій пісні «Лелеча доля» на слова Василя Цілого)».

Об'єкт дослідження – процес розвитку української пісенної творчості другої половини ХХ – початку ХХІ століття у ракурсі дослідження авторського стилю сучасного композитора Ірини Кириліної.

Предмет дослідження – характеристика особливостей інтерпретаційних версій пісні «Лелеча доля» Ірини Кириліної на слова Василя Цілого.

Мета кваліфікаційної роботи полягає в теоретичному обґрунтуванні та виявленні історико-художніх умов розвитку сучасного національного вокально-хорового мистецтва; вивчення та аналіз індивідуально-стильових засад пісенної творчості українського композитора Ірини Кириліної (на прикладі інтерпретаційних версій пісні «Лелеча доля» на слова Василя Цілого).

Завдання кваліфікаційної роботи:

- охарактеризувати українську музичну культуру кінця ХХ- початку ХХІ століть з точки зору виникнення нових музичних жанрів;
- простежити типові та характерні ознаки, тенденції та властивості діяльнісного універсалізму творчої особистості, простежити різні особливості поширення в українській музиці та культурі;
- виявити національну особливість та специфіку типологічних проявів діяльнісного універсалізму музичної творчої особистості;
- дослідити творчий шлях української композиторки Ірини Кириліної, передумови виникнення авторського стилю, значення у творчому спадку музичної культури України;
- визначити творчу взаємодію І. Кириліної з композиторами та виконавцями сучасності;
- обґрунтувати актуальність творів Ірини Кириліної сьогодення;
- проаналізувати інтерпретаційну версію твору І. Кириліної «Лелеча доля», закладений емоційний посил композитора, вокально-хорові особливості аранжування пісні.

Методи дослідження: *теоретичного рівня* (аналіз і синтез емпіричного матеріалу, його класифікація, систематизація, порівняння та узагальнення: вивчення літературних джерел (наукові та критичні статті, огляди, аудіо- та відео матеріали, записи концертів)), *емпіричного рівня та прогностичні:* спогади сучасників, особисті спостереження, аналіз хорових партитур, окремих партій та музичних фрагментів, узагальнення художньо-творчого досвіду, ознайомлення з епістолярною творчістю авторів хорових творів (щоденники, листи, монографії), аналіз використання музично-творчих завдань.

Теоретична значущість кваліфікаційної роботи: в роботі проаналізовано значимість творчості композитора Ірини Кириліної для українського музичного мистецтва ХХІ століття. Обґрунтовано актуальність та проблематику творів. Досліджено історію розвитку жанрів музичного

мистецтва періодизації кінця XX - початку XXI століть та їх вклад в підґрунтя розвитку нової культури українського суспільства; звернення до історичного коріння з метою розширення барв та відомості української нації на тлі всесвітнього мистецтва. Визначено справжній порив душі та самосвідомості українського народу, ліричний портрет тяжкої долі українського народу скрізь тисячоліття нашого існування. Дана тема допоможе майбутнім фахівцям опанувати неоціненний скарб українського мистецтва, його значимість для сучасних та майбутніх поколінь.

Практична цінність роботи: в кваліфікаційній роботі проаналізовано інтерпретаційну версію пісні І. Кириліної «Лелеча доля». На прикладі авторської версії твору Ірини Кириліної студенти та фахівці можуть створювати власні інтерпретаційні версії вже знайомих та відомих творів на свій лад, але намагаючись збагатити музику ліризмом та глибиною почуттів та переживань. Також практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що його матеріали можуть бути використані у викладанні загальних та спеціальних курсів, таких як: «Історія української музики», «Теорія та історія пісенного виконавства», «Історія українського мистецтва». Також можуть бути використані у лекційних курсах з музичної психології, музикознавства, методики творчого процесу, теорії та історії художньої культури (української). В будь-яких практичних курсах з підготовки вокалістів, диригентів, музичних педагогів, музикознавців та діячів музичної культури в усіх її проявах та напрямках.

Апробація результатів дослідження: участь з доповіддю на Всеукраїнській науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Культурологічні трансформації XXI ст.: від теорії до практики» (м. Миколаїв, 18.11.21р.) та друкування тез доповіді за темою «Ліризм пісенної творчості Ірини Кириліної (на прикладі пісні «Лелеча доля» у «Збірнику тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Культурологічні трансформації

XXI ст.: від теорії до практики». Миколаїв: ВП «Миколаївська філія КНУКіМ», 2021. С. 127-130.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків. Список використаних джерел включає 30 найменувань. 6 додатків займають 9 сторінок. Робота викладена на 56 сторінках друкованого тексту.

РОЗДІЛ I. Дослідження української пісенної творчості другої половини ХХ – початку ХХІ століть

1.1. Характеристика української музичної культури періоду другої половини ХХ - початку ХХІ століть

Кожна людина знає, що для кожної епохи та течії є властиві саме її ознаки, які визначають різноманіття жанрів та поглядів мистецтва. Особливо впливають на це історичні чинники, саме кожна історична епоха є розвитком людства в усіх галузях та особливо в мистецтві.

Завдяки актуалізації певного жанру можна простежити його еволюцію в культурі. Це можна вважати своєрідним феноменом та способом духовної асиміляції людства. Перед нами постає своєрідне представлення художньої картини світу відповідними засобами художньої творчості в певний період історії. Перед тим як переходити до дослідження творчого шляху конкретного композитора (у нашому випадку І. Кириліної), необхідно чітко усвідомлювати та знати історичні події, які стали передумовами для створення індивідуального авторського стилю та композиції. Це допоможе нам повністю розкрити еволюцію та глибину сутності явища культури.

Важливим зараз є питання українського народного хорового виконавства, яке саме в наш час, в наших умовах набуває іншого значення в контексті сучасного розвитку національної музичної культури, особливо хорової.

Українська музика починає свій відлік з ІХ століття нашої ери, а саме з часів заснування Київської Русі, і, зазвичай, охоплює всі можливі жанри музичного мистецтва: популярну, професійну, академічну, народну. В наш час українська музика різнобарвна та різностильова, що надає їй можливість розвиватися за межами своєї країни та полонити мільйони слухачів за кордоном.

Композиторка Ірина Кириліна народилася всередині ХХ століття, тому дослідження української музики доцільно розпочати саме з цього історичного періоду нашої країни.

Друга половина ХХ століття, а саме починаючи з 1960 року, відзначається великим проривом української композиторської школи на світову арену, починається вивчення та опанування нових течій європейської музичної культури. В столиці (м. Київ) створюється перша група митців під назвою «Київський авангард», до якої увійшли визнані українські композитори: Володимир Губа, Леонід Грабовський, Валентин Сильвестров, Віталій Годзяцький. Нажаль, внаслідок розходження політичних поглядів та тенденцій з офіційними музичними колами СРСР «Київський авангард» зазнавав різних мистецьких утисків. З часом, кожний з перелічених вище композиторів пішов своїм шляхом, а «Київський авангард» розпався. [1]

Валентин Сильвестров – композитор, якого знає увесь світ – лауреат Державної премії ім. Т. Шевченка, народний артист України. Він належить до низки композиторів, для яких найголовнішим було пам'ятати про свою національну належність та підіймати бойовий дух своїх земляків, нагадувати їм, що завжди потрібно підіймати культури своєї країни.

Леонід Грабовський – композитор та музичний педагог, викладав композицію в Київській консерваторії, також працював у сфері театру та кіно, писав музику до театральних вистав. Є автором музики до багатьох кінофільмів: «Криниця для спраглих», «Дріб», «Мрії та жити», «Спокута чужих гріхів», «Червоне поле».

Варто пам'ятати, що були фактори, які саме і впливали на розвиток української музики ХХ століття, а саме:

- заборона влади на пошуки нових напрямів, що сильно ускладнювало роботу композиторів (приклад «Київський авангард»);
- зазвичай музика тогочасних композиторів набувала сумних відтінків саме через тяжкі умови життя композиторів;
- владою було заборонено обмінюватися досвідом із зовнішніми колегами та світом, ділитися набутками та взагалі обмінюватися досвідом. Це

сприяло тому, що українська музика починала формуватися самотужки і тільки з часом та зміною влади українська музика почала виходити на світ.

В період 1970-1980 років отримують популярність композитори, які розширили звичну для української музики пізньоромантичну стилістику, звернувши свою увагу на більш сучасний та новітній спосіб написання музики, а саме – європейський модернізм. Основоположниками переходу з традиційної музики на модернізм були Є. Станкович, М. Скорик, І. Карабиць.

Всім відомо, що Євген Станкович є новатором музичного мистецтва в Україні, він є заслуженим діячем мистецтв УРСР. Його фольк-опера «Цвіт папороті» зробила справжній переворот в українському мистецтві. Синтез українського фольклору та класичної опери, національний фольклор, героїчний епос, народні обряди – все це є цікавою новизною. Станковича дійсно можна вважати модерністом українського музичного мистецтва.

Також одним з найвідоміших композиторів є Мирослав Скорик. Весь світ знає його «Мелодію», яка лунає по всьому світу, її виконують найкращі оркестри світу, роблять різні обробки та аранжування, додають вокальні партії і для соло, і для хору. В його стилістиці продовжується традиції львівської композиторської школи. Майстерно поєднував карпатський фольклор та львівське салонне музикування, писав також сучасну музику, джазові твори. Також писав музику до кінофільмів, найвідоміші це – «Тіні забутих предків», «Жива вода», «Лис Микита», «Царівна», «Гуси-лебеді летять».

В цей же час визнання всього світу отримала національна школа вокального мистецтва. На той час головними представниками української оперної сцени були Д. Гнатюк, Є. Мірошніченко, А. Солов'яненко.

Однією з головних подій того часу стала постановка опери Д. Шостаковича «Катерина Ізмайлова», яка відбулась у Києві в 1965 році. В цей же час, паралельно з усім світом (Західні країни, СРСР, Україна) починає набирати обертів популярність радянська естрада. Головною постаттю стає творчість відомого й донині композитора Володимира Івасюка, який є автором понад 100

пісень. Більшість з цих творів кожен українець знає напам'ять, вони є символом українського народу, пісенності нашої країни та нескореності духу. Найпопулярнішими є «Червона рута», «Я піду в далекі гори», «Водограй». Пісня «Червона рута» є символом української пісні, немає жодного українця, який не впізнав би її з перших нот. Саме в таких піснях і проявляється душа українського народу, його єдність, пісенність, сама душа народу. «Червона рута» стала улюбленою для фанатів українського футболу. Цю пісню виконують перед і під час будь-яких футбольних матчів національної збірної України. З 2018 року стала офіційною візитівкою збірної.

Також українці встановили рекорд виконання, пісню заспівали понад 5200 виконавців на центральній площі Сєвєродонецька. Якщо навіть просто подивитися на рух мелодії пісні, то вже бачимо ходи на милозвучні та характерні українській музиці інтервали та ступені, відразу бачимо головний мотив навколо якого крутиться наспів, його розвиток та одразу можемо відчутти мелодичність та ліричність даного музичного твору.

ЧЕРВОНА РУТА

Moderato *Слова і муз.: В. Івасюк*

Ти при-знайся ме-ні, звід-ки в те-бе ті ча-ри, я без те-бе всі
дні у по-ло-ні пе-ча-лі. Мо-же, десь у лі-сах ти чар-зіл-ля шу-
ка-ла, сон-це-ру-ту знай-шла і ме-не зча-ру-ва-ла!
Чер-во-ну ру-ту не шу-кай ве-чо-ра-ми— ти у ме-не є-
Бо тво-я вро-да то є чис-та-я во-да, то є би-стра-я
ди-на, тіль-ки ти, по-вір.
во-да си-ніх гір.

Також з популярних на той час радянських композиторів були О. Білаш, В. Верменич, І. Карабиць. Естрадні виконавці із задоволенням виконували пісні цих

композиторів і брали їх до свого репертуару. С. Ротару, В. Зінкевич, Т. Петриненко, Н. Яремчук, А. Кудлай – найпопулярніші виконавці того часу.

Важливою для розвитку українського мистецтва є саме пісенна творчість композиторів та виконавців. Композиторами - пісенниками, які працювали саме у галузі пісні (естрадної, обробки народних пісень є Ірина Кириліна, Анатолій Пашкевич, Микола Дремлюга, Володимир Івасюк, Олександр Козиренко). Звісно, що одною з найвизначніших та найвідоміших є Ірина Кириліна, творчість якої визнана в багатьох країнах світу. Вона писала зазвичай естрадну музику та пісні, що особливо були популярні на той час.

Аналізуючи українську пісенну культуру, неможливо не приділити більше уваги Анатолію Пашкевичу. А.Пашкевич – український композитор, хоровий диригент, народний артист УРСР. Він автор багатьох пісень, які увійшли в пісенний скарб українського мистецтва. Його твори «Степом, степом», «Горить Батурин», «До сина», «Синові», «Материнська пісня», «Ой ти ніченько», «А у нас на Україні» є прикладом ліризму та пісенності для всіх композиторів. Твори Пашкевича виконують багато відомих естрадних артистів та колективів. Твір «Материнська пісня» вже декілька років входить в концертний репертуар студентського хору ВП «МФ КНУКіМ» і кожен раз, що при виконанні, що при прослуховуванні, неможливо стримати емоцій від цієї музики. [4]

У розрізі жанру естрадної пісні музичне життя в Україні починає змінюватися і характеризується активізацією діяльності різних організацій, концертних залів, значно збільшується кількість теле- та радіо-передач, зростає обсяг тематичних та авторських збірок. В них авторам не вдавалося уникнути на той період обов'язкового, ідеологічного навантаження, але вже поступовий прояв нових творчих рис надає впевненість на нову українську музику. В той же час повністю змінюється політична ситуація в країні, настає період горбачовської «перебудови», який сильно погіршує стан тогочасної естради. Талановита молодь фактично перестала приймати участь в різних мистецьких проявах. Поява нового фестивалю «Червона рута» стає значною подією, адже він

доводить, що українське життя та культура живе, молодь починає знову виходити на сцену.

Зробивши аналіз тогочасної музичної культури з впевненістю можна казати, що основою музичного мистецтва залишається пісенна творчість. З 1991 року, коли Україна здобула свою незалежність, з'являється нова можливість та перспектива розвитку нових жанрів та творчості молодих та сучасних виконавців.

Українська музика кінця ХХ – початку ХХІ століть представлена абсолютно у всіх напрямках, жанрах та стилях: від душевної, ліричної народної пісні до сучасної естради, від безлічі жанрів рок-музики до сучасних джазових імпровізацій.

Повноцінний розвиток сучасної української музики почався у кінці 1980-х років. Яскравими представниками музичної культури незалежної України є: гурт «ВВ», «Океан Ельзи», «Плач Єремії», які до наших днів зберегли свою популярність та кожного року вражають новими хітами українського слухача. Гурт «ВВ» стає досить популярним у Франції, що спонукає виконувати пісні на двох мовах – українській та французькій. З'являється жанр хіп-хопу - гурт «Вхід у змінному взутті». Більш популярним стає поп-музика, в цьому жанрі починають працювати Олександр Пономарьов, Руслана Лижичко. Руслана Лижичко принесла популярність Україні вигравши масштабний пісенний конкурс «Євробачення» у 2004 році, за 2 роки пісню «Дикі танці» визнали найкращою піснею «Євробачення». Альбом з аналогічною назвою став першим в Україні платиновим альбомом, з тиражом майже 0,5 мільйона.

Якщо говорити про ліричні пісні та душу української пісні неможливо не пригадати творчість «золотого тенора сучасності» - Олександра Пономарьова. Він є взірцем ліризму та пісенності української душі. Співак, композитор, поет, продюсер, музикант – все це про нього. У липні 2001 року став «Найкращим співаком України», він є єдиним артистом України, який п'ять разів поспіль здобував премію «Золота Жар-птиця». Одна з найкращих його пісень «Варто чи

ні», також популярними є «Ніченька», «Найкраща». Також Олександр Пономарьов тривалий час виконував Гімн України. Саме його голосом гімн лунав по всьому світу на спортивних та музичних змаганнях. З 2020 року почав створювати цікаві творчі колоборації з відомими українськими артистами. Пісня «Чому» стала першою піснею-баладою в сучасній українській музиці і здобула велику популярність що в Україні та і за її межами.

На сьогодні українські виконавці популярні у багатьох країнах світу. Гурт «Казка» перший в Україні, який посів в Топ-10 всесвітнього чарту Shazam. Їх пісня «Плакала» переспівана багатьма мовами світу, що звісно надає популярності українській музиці та призводить до популяризації в світі саме українських виконавців та пісень.

В 2021 році для світу відкрився новий український гурт «Go_A». Цей гурт працює в новому жанрі для українського мистецтва, саме – електро-фольклор. Гурт виступив на пісенному конкурсі Євробачення, про який ми вже говорили і посіли 5 місце, але в світовому чарті «Spotify» 1 місце і це є приводом для гордості за свою країну. Цей гурт поєднує цікаві музичні напрямки – автентичний вокал, гітарний драйв, африканські барабани та сучасні танцювальні хіти. Нові твори гурту поєднують інструменти різних країн світу, міксуючи електронну музику зі звуками сопілки та австралійського диджериду. На мою думку, саме такий напрям зараз є актуальним для нашого народу. Всі розуміють, що культура не стоїть на місці і слухачеві хочеться чути нові жанри та нову музику, але українська автентика повинна бути знайома кожному українцю. Поєднання народних мотивів та сучасних бітів – ось сучасний та прогресивний напрям для популяризації українського мистецтва та пісні.

Також на сьогодні для поширення української музики проводяться масштабні міжнародні музичні фестивалі, конкурси, різні заходи. Зазвичай використовуються абсолютно різні музичні жанри та напрями: поп- та рок-музика, джаз, фольк-музика. Популярними в Україні є «Grammy», «MTV Music Awards», «Нова хвиля», «Євробачення». Також з конкурсів та фестивалів

найвизначнішими є «Таврійські ігри», «Червона рута», етнічний фестиваль «Країна мрій».

Дослідивши українську музичну культуру кінця ХХ- початку ХХІ століть можна з впевненістю стверджувати, що українська музика була навiana фольклорними творами, довгий час продовжується романтична лінія, На новий рівень піднімається хорова українська культура, в основі якої завжди залишалося народне мистецтво. Навіть після появи нових та сучасних жанрів, українська пісня завжди займала і займає визначне місце в серці та душі українських людей. Незважаючи на те, що довгий час нашій культурі не давали можливості розвиватися, творити щось нове та цікаве, вона намагалася створювати нові шедеври української музики, з чим успішно впоралася. Сьогодні прогрес національного мистецтва (як народного, так й естрадного) швидко відбувається відповідно до професіоналізму та наполегливості традиційного колективу.

Дослідивши період другої половини ХХ - початку ХХІ століть стає зрозуміло, що цей час є перехідним та важливим для українського мистецтва і саме в цей період почався розвиток нашої вітчизняної музики. Композитор Ірина Кириліна в цей історичний період зробила великий вклад для української музики. Аналіз історичних подій, передумов та мистецьких явищ зазначеного часу дає підґрунтя до дослідження життєвого та творчого шляху Ірини Кириліної.

1.2. Синтез культур у творчості української композиторки Ірини Кириліної

Композитор Ірина Кириліна народилася в Німеччині в місті Дрезден, тому, на мою думку, перед тим як переходити до дослідження та аналізу її творів, потрібно провести аналіз передумов, які сприяли становленню І.Кириліної як композитора. Також потрібно коротко пригадати мистецьку галузь Німеччини та зробити висновки, чи мала культура Німеччини якийсь вплив на композитора.

Культура Німеччини завжди славилася відомими композиторами та новаторством в галузі музичного мистецтва. Тільки пригадати Й. Баха, Л. Бетховена, Р. Шумана, Й. Брамса, Г. Генделя – це композитори взірці для всього світу. Кожний з них вважається класиком свого жанру, а музиканти та композитори завжди звертаються до їх творчості, коли вивчають чи опановують будь-яку музичну дисципліну. За даною темою нам доцільніше почати аналіз німецької культури саме з середини ХХ століття, тобто охоплюючи період життя та творчості І. Кириліної.

Після відомих подій 1945 року культура Німеччини розділилася у двох напрямках, а саме: формалістичну та продовження розвитку традицій прогресивної культури. Тобто в Німеччині, так само як і в Україні, починає зароджуватися мистецтво авангарду, але раніше на 15 років (нам вже відомо, що в Україні перші представники авангарду з'явилися в 1960-х роках). Одним з найвизначніших представників авангарду Німеччини є К. Штокхаузен зі своєю новизною «конкретної музики». Також продовжується розвиток музики, яка конфліктує з усталеними канонами класичної музики.

Після 1949 року на німецькій землі було створено Німецьку Демократичну Республіку, яка стала центром соціалістичної держави, та Федеративну Республіку Німеччини - капіталістична держава. Шляхи розвитку та створення нової культури в державах розділилися. Після війни в НДР повернулося безліч композиторів та музикантів, яким довелося іммігрувати з політичних причин. Також музиканти ФРН намагалися розширити певні межі написання музики, опановували нові техніки та прийоми. Тут жили композитори абсолютно різних мистецьких напрямів та стилів: авангардист М. Кагель, «поствебернист» Штокхаузен, композитори більш класичного та усталеного напрямку К. Хартман, Б. Блахер, В. Егк, та звісно один з найвизначніших композиторів Х. Хенце, який створив «синтетичний стиль».

Ірина Кириліна народилася саме в НДР, де на той час ще були більш усталені принципи написання музики. Своє дитинство композитор провела в

Німеччині, тому звісно, що перша музика, яку вона почула в своєму житті була саме німецька. Культура Німеччини має схожі риси з українською, в цих двох країнах намагалися зберегти звичаї та принципи написання музики, зберігалися традиції виконання народних пісень, але культура завжди потребує розвитку. Культура та музика постійно розвивається і з 1940-х років починається новий етап майже для всіх культур світу, нове переосмислення творчості та композиторства. Звісно, що такий аспект має значний вплив на формування композиторської особистості, творчого натхнення та основ композиторського мистецтва. Так і відбулося в житті Ірини Кириліної, вона композитор ХХ століття, тому вся новизна цієї епохи мала значний вплив і на неї. Хоча вона зазвичай писала саме ліричні твори, які здатні торкнутися людських душ до глибини, її можна назвати й композитором новатором ХХ століття, адже навіть українські твори, ліричні українські пісні вона передавала зовсім по іншому. Її пісні наповнені новим та незвичним для українського народу змістом та ще більшим ліризмом. А як ми знаємо, ліризм та пісенність є основою музичної спадщини українського народу. [17]

Дослідження творчості та творчого симбіозу Ірини Кириліної є важливим для нашої країни, адже цей композитор є одним з найвидатніших для України періоду кінця ХХ століття. Її визначна творчість важлива, що для народного та фольклорного напрямку, що для естрадної музики нашої країни.

РОЗДІЛ II. Новаторство авторського стилю Ірини Кириліної та значення її творчого спадку в українській музичній культурі

2.1. Життєвий та творчий шлях І. Кириліної

Проаналізувавши в першому розділі історичне та культурне підґрунтя становлення Ірини Кириліної як композитора, в другому розділі спрямуємо дослідження на розгляд саме її життєвого та творчого шляху, значення спадку в українській музичній культурі.

Ірина Яківна Кириліна народилася в родині радянського військовослужбовця в місті Дрезден (Німеччина) 25.03.1953 року. В 1972 році закінчила Київське музичне училище ім. Р. М. Глієра (в наші дні Київська муніципальна академія музики ім. Р. М. Глієра), клас теорії музики В. Подвали; навчалася композиції у Р. Верещагіна (1910–1985 рр.; тепер Україна). З 1977 р. навчалася в Київській державній консерваторії імені П. І. Чайковського (тепер Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського; факультет історії музики та композиції, клас композиції викладав М. Дремлюга). В той час жінок композиторів майже не було, тому Кириліна ще захистила диплом музикознавця, адже не знала чи вдасться їй стати відомим композитором. Також вона стала майстром спорту з бадмінтону. Також навчилася грати на органі, щоб знати всі особливості цього інструменту та як правильно писати музику саме для нього. Закінчила курси есперанто. З початком навчання в консерваторії і до 1987 року працювала в дитячій музичній школі міста Києва та дитячому хорі «Щедрик». Починаючи з 1999 року стала доцентом кафедри естрадного співу в Київському національному університеті культури і мистецтв. Викладала зазвичай фахові дисципліни: «Сольний спів», «Студійний практикум», «Аранжування та основи композиції». Ірина Кириліна з 1980 року є Членом Спілки Композиторів України. Також є співзасновницею мистецького об'єднання «Народна філармонія» у 2014 році. Як активний композитор України приймала участь як член журі в багатьох мистецьких конкурсах та фестивалях:

- голова журі Міжнародного фестивалю юнацької та дитячої творчості «Зоряний Сімеїз» (2003 рік);

- член журі Міжнародного фестивалю мистецтв «Слов'янський базар» (у місті Вітебськ 1999 рік).

Досліджуючи життєвий шлях ми побачили, що все життя композитора було присвячене саме музичному мистецтву, починаючи з дитячих років і до кінця її життя.

На даний момент І.Кириліна є класиком сучасної української музики, представниця української композиторської школи ХХ століття, класична за стилем написання музичного висловлювання. Прослухавши твори Кириліної ми чуємо як поєднується ортодоксальність звичайних та базових знань композиторського ремесла з новими знаннями авангардного мистецтва та новаціями сучасної композиторської школи та техніки. Головними рисами, які повністю характеризують музику композиторки є – ліризм, мелодизм та камерність. Кириліна працювала в двох сферах та напрямках композиторської діяльності – академічна та естрадна, поєднуючись вони утворюють прекрасний симбіоз, також взаємодоповнюють та урізноманітнюють її великий творчий доробок.

Композиторка працювала в абсолютно різних жанрах музичного мистецтва, найбільше написано камерної музики, музики до театральних вистав, хорових творів, безліч аранжувань та обробок українських народних пісень, дитячих творів, дитячого фольклору, музики для дітей.

Більшу частину її творчого доробку становить камерна музика. Найвідомішими є моноопера «Три портрети» на вірші Ліни Костенко; шість камерних кантат - №1 «Із зоряного ковша», №2 «Приказки» (на українські народні тексти); №3 «Знаки пам'яті»; №4 «Меморія»; № 5 «Молитва» для голосу, труби і струнного оркестру; №6 «Псалми» для голосу і камерного оркестру»; Симфоніета для 13 струнних; камерна симфонія «Zeifall» («Розпад») для камерного оркестру; «Цвіркун» на вірші В. Хлебнікова для сопрано, скрипки,

кларнета і фортепіано; «Арія краси» для голосу і фортепіано; камерно-інструментальні опуси.

Ірина Кириліна є авторкою великоформатних оркестрових опусів: Концерту для естрадно-симфонічного оркестру, Сюїти та Симфонії для симфонічного оркестру, творів «Колискова», «Мелодія», «Жартівливі награвання», «Гопалки», твори для дитячих хорів «Молитва до пречистої благословенної Діви Марії»

Окремо потрібно розглянути дитячу творчість – різні збірки пісень, музику для театру ляльок «Казка про рибака та рибку», опера-казка «Вовк- чарівник», мюзикл «Бісеня з дискотеки».

Також Кириліна написала декілька творів у напів-естрадному жанрі музичного театру, який отримав свою популярність саме у ХХ столітті – рок-оперу «Що у світі сильніше?», рок-мюзикл «Герострати ХХ століття».

Композиторка є автором близько 200 естрадних пісень, що здобули широку популярність в 1980-1990-х роках і є відомими донині. Вона сама були аранжувальником та автором текстів деяких пісень.

Одними з найпопулярніших естрадних пісень Кириліної є – «Запалю свічу», «Лелеча доля» (входять до репертуару студентського хору МФ КНУКіМ), «Ой там, на майдані», «Вишнева мелодія», «Покаяння», «Прийшло літо», «Новорічна», «Україна духовна», «Проспівайте, мамо», «Ти, тільки ти», «Привітай, мене, поле», «Крила життя», «Заповіт синам», «Добре, коли все добре», «Лицарю добра», «Колискові зорі». Твори композиторки навіть увійшли до записів Укрдержлетерадіо.

Ірина Кириліна публікувала збірки пісень : «Весела пісенька», «Пісні для дітей», «Пісні», «Мій комсомол».

Також композиторка має досить багато нагород для всесвітнього визнання. Вона є Лауреатом Республіканської комсомольської премії імені М. Островського. Лауреат безлічі всеукраїнських та міжнародних конкурсів та фестивалів театральної, естрадної та популярної пісні та музики: міжнародного

конкурсу вистав лялькових театрів, міжнародного дитячого фестивалю «Євпаторія-92», фестивалю «Пісенний вернісаж», всеукраїнського радіофестивалю «Пісня року»

Дослідивши її творчий спадок, робимо висновок, що кожен твір І.Кириліної демонструє професійну майстерність володіння композиторською технікою та засобами вираження, обґрунтовуємо її неперевершений талант, залучення сучасних авангардних засобів та прийомів написання музики, використання поліфонічного письма, бездоганна структурна форма, повністю органічне сполучання інструментальної основи та вокальної мелодики. Композиторка не належить як до категорії класичних композиторів, які зазвичай писали більш консервативну музику, так і до авторів тільки авангардного погляду на музикування та мистецтво. Її творчість яскравий приклад синтезу цих тенденцій в природньому поєднанні.

В першому розділі ми досліджували питання, який стиль написання переважає в творчості Кириліної. По характеристиці творчості, назвам пісень та творів вже стає зрозумілим, що автор використовує сучасні музичні жанри, які тільки починали з'являтися в ХХ столітті в США, такі жанри як «рок-опера», «рок-мюзикл», «мюзикл». Тобто тут композитор проявляє себе саме як новатор-авангардист, вона використовує нові та цікаві теми творів, які є саме актуальними для слухача. З іншої сторони, в Кириліної безліч саме українських ліричних пісень, в яких проявляється душа та серце українського народу. Мелодія цих творів зазвичай меланхолійна та спокійна, а теми пісень є актуальними абсолютно для кожної людини, будь-якого віку та статі. Найчастіше розкривається тема кохання, стосунків, взаємовідносин батьків та дітей, швидкоплинності людського життя та взагалі її сенсу («Лелеча доля»). В творчості композиторки більше переважає саме лірична творчість, це її ампула є найпопулярнішим та цікавим для українського народу та нашого етносу.

2.2. Творча взаємодія І. Кириліної з композиторами та виконавцями сучасності

Після дослідження та аналізу творчого доробку Ірини Кириліної, ми побачили, що композиторка мала тісні творчі взаємовідносини з безліччю композиторів, поетів, артистів та виконавців СРСР та Незалежної України. Особливо це стосується її ліричної творчості та обробок українських народних пісень.

Пісні Ірини Кириліної виконувало досить багато артистів:

- народні артистки України О. Басистюк-Гаптар, В. Лукянець (сопрано), Ніна Матвієнко (народний спів),
- народний артист України В. Буймистер (баритон).
- заслужена артистка України Е. Акритова (сопрано).

Пісні Кириліної знаходяться в постійному репертуарі відомих естрадних артистів, їх виконували: Н. Матвієнко, В. Білоножко, Л. Сандулеса, О. Білозір, І. Бобул, Л. Артеменко, П. Зібров. На нашу думку, всіх цих постатей знає абсолютно кожен українець. Вони є еталонами естради радянського та пострадянського світу. Ніна Матвієнко вивчається за шкільною програмою як виконавиця, яка має унікальний тембр голосу. Недаремно народний артист Павло Дворський сказав про І.Кириліну: «Я щасливий, що в українській музиці є така талановита жінка, світла та гарна людина – композитор Ірина Кириліна».

На початку свого творчого шляху Кириліна сама шукала поетів, але ніхто не давав їй своїх творів, адже вона ще нічого не писала. Одним з перших поетів, хто їй допоміг був Микола Сингаївський, вони разом написала пісню «Колискова зорі», зараз її виконує відома естрадна співачка Ніна Матвієнко. Першою піснею, яка була написана стала «Добре, коли все добре» на вірші Олександра Вратарьова». Критикам цей твір не сподобався, але слухачам вона запала в душу. Досить сильно композиторка співпрацювала з братом та сестрою Анісимовими. Вони обидва проходили в неї практику, після того, як вони закінчили циркове училище, Кириліна почала писати твори саме для них, потроху привчаючи їх

співати на українській мові. Це було досить складно, адже вони весь час співали на російській мові, і навіть слухаючи записи «Лелечої доли» в їх виконанні (саме вони виконували цей твір) досить сильно простежується деякі русизми.

Більше всього творів Ірини Кириліної виконує Лілія Сандулеса. Саме в творах композиторки Сандулеса заявила про себе як вокалістка. Кириліна та Сандулеса в житті були найкращими подругами, напевно тому їх творчий тандем мав шалений успіх.

Також в творчому житті Кириліної був період, коли вона звернулася до обробок українських народних пісень. Вона казала: «Це само до мене прийшло», Ще в 1960-х роках вона мала дружні відносини з Тарасом Петриненком та Кирилом Стеценко, які на той час писали безліч обробок українських народних пісень і співали в гурті «Еней». Як казала композитор, що сама вона дійшла до написання обробок тільки в 1980-х роках, вона вважала, що це досить кропітка робота і потребує сильного занурення в культуру України і не можна бездумно робити будь-які обробки.

Час йшов, а композиторку все одно не «пускали» ні на телебачення, ні на радіо, тому вона вирішила все одна, які б не були обставини написати свою першу обробку української народної пісні. Першими стали твори «Не рубай ліщину» та «Туман ярмом» для джазової співачки Наталі Гури. Композиторка казала: «Мені дуже сильно захотілося випустити платівку з обробками українських народних пісень, але нажаль, не судилося через різні обставини». Тривалий час Ірину Кириліну не сприймали як повноцінного композитора, з виду тендітна та маленька жінка, не пов'язувалася з тогочасним представленням композитора, як сильного та кремезного чоловіка, але вона змогла довести, що і жінка може писати чудову музику, якою буде захоплюватись багато країн світу.

На теренах Казахстану проводився концерт «Голос України в Казахстані» і там, поряд з піснями Володимира Івасюка і «Червоною ротою», студенти музичного училища виконували пісні Ірини Кириліної «Колискова зорі», та

«Запалю свічу», тобто про її творчість знають далеко за межами України і з ніжністю та любов'ю виконують її ліричні твори. [22]

Камерні твори композиторки знаходяться в постійному репертуарі Національного ансамблю «Київська камерата». До речі «Київська камерата» стала першим колективом, який виконав абсолютно всі камерні твори композиторки. Хорові опуси авторки широко використовується в репертуарі найвідомішого хорового колективу України – Національного заслуженого академічного народного хору України ім. Г. Верьовки.

Також твори Ірини Кириліної під керівництвом відомих диригентів – В. Матюхіна, Ф. Глуценка, В. Сіренка. Володимир Сіренко досить тривалий час є головним диригентом та художнім керівником Національного заслуженого академічного симфонічного оркестру України, а згодом головним диригентом Національного камерного ансамблю «Київські солісти».

В цьому підпункті неможливо не пригадати відомого миколаївського диригента та аранжувальника Омеляна Шпачинського та студентський народний хор МФ КНУКіМ.

Омелян Шпачинський – заслужений працівник культури України, професор кафедри музичного мистецтва ВП «МФ КНУКіМ». Шпачинський є відомим аранжувальником та композитором, творцем інтерпретаційних версій, відомий диригент та фольклорист, автор безлічі хорових творів. Його репертуар налічує більше 300 обробок українських народних пісень. Важко знайти в Миколаєві музикознавця, який більше любить український фольклор, ніж Омелян Артемович. Також тривалий час був головним диригентом народного хору МФ КНУКіМ. Під його керівництвом народний хор співав досить багато творів Ірини Кириліної. О.Шпачинський створив власну інтерпретаційну версію «Лелечої долі», де він сам дописав другий куплет пісні та зробив власне аранжування. Саме в такому вигляді вже декілька років студентський народний хор МФ КНУКіМ виконує твори «Лелеча доля» та «Запалю свічу». Кожне виконання цих творів справляє велике враження на слухача. На мою думку,

досить важливо студентам виконувати твори І.Кириліної та намагатися популяризувати український ліризм.

Також всім відомо, що в сучасному світі основним напрямом популяризації є блоги. В нашій країні досить багато різних блогерів, а діти та підлітки зазвичай дивляться різні блоги відомих людей, і це є можливістю популяризації пісень Кириліної. Якщо кожний блогер почне висвітлювати тему української сучасної естрадної пісні, то підрастаюче покоління буде знати українські пісні та твори, їм буде цікаво вивчати українську культуру. В сучасному світі неможливо обійтись без таких технологій, адже діти вже з меншою зацікавленістю читають книги, дивляться ознайомлюючи відео-роліки, тому, я вважаю, потрібно шукати інші шляхи розповсюдження та співпраці відомих композиторів із сучасним медіа-світом.

Так само це стосується й студентів, які є активними користувачами різних соціальних мереж. Якщо студенти почнуть висвітлювати цікаві моменти творчості, різні музичні цікавинки будь-якого українського композитора в своїх соціальних мережах, то і їм самим буде більш цікаво вивчати потрібний матеріал, а їхні підписники так само будуть поглинатися в музичний світ України. Такий метод популяризації творчості менш відомих композиторів України широкому загалу, але досить талановитих, є найбільш актуальним в сьогоднішньому світі. Потрібно активно цим займатися сьогодні, щоб велика частина українців дізналася набагато більше і про Кириліну, і про безліч інших композиторів ХХ століття. Кириліна вважається мелодисткою вищої проби, яка заслуговує входити в десятку найкращих сучасних українських композиторів як естрадної, так і класичної академічної музики. Варто не забувати, що її твори звучать в репертуарах багатьох світових оркестрів: Токіо. Лондона, Парижу, Відня. Її творчість та поширення немає меж.

2.3. Творчий спадок та новаторство в творчості І. Кириліної на прикладі твору «Лелеча доля»

Композитор Ірина Кириліна створила багато оригінальних музичних творів та здобула широку популярність як серед класичних, так і серед естрадних виконавців. Становлення творчості було складне, багато хто не вважав її за дійсну гарну композиторку, казали все, що думали та робили їй боляче, але ця сильна жінка не підкорилася цьому гніту та все ж таки зробила своє.

Новаторство Кириліної полягало в тому, що вона внесла в українську естрадну сучасну пісню досить цікаве та оригінальне звучання з жіночим початком та симфонічним оркестром. Також їй досить гарно (за думкою критиків та слухачів) вдавалося писати більш класичні українські твори та мелодії в більш посиленому інструментальному супроводі.

Пісня «Лелеча доля» є взірцем української душі і віддзеркаленням сенсу людського життя. В цьому творі ідеально доповнюють себе музика та текст. При збереженні будь-якої генетичної фольклорної основи пісні Ірина Кириліна повністю змінила її творче усвідомлення. Її цікавило не тільки втілення зовнішніх рис фольклору, але й доступність його як особливої форми та сфери музичного мислення з певними унікальними особливостями. Композиторка в своїх творах спрямовувала свої зусилля на втілення основ та сутності автентичного фольклорного мислення та мови.

За всю історію української пісні її фольклорна основа в поєднанні з ліризмом та патріотичністю надавала світу нові шедеври та допомагала сучасникам більше думати та любити свою Батьківщину. Також ми знаємо, що основну частину своїх творів Кириліна все ж таки присвячувала саме ліричній тематиці. Лірико-романтична образність в ХХ столітті особливо набула популярності, вона є основною та показовою рисою творчості багатьох відомих композиторів того часу.

Специфічною ознакою ліризму того часу є її поліжанровість, За творчим доробком Кириліної ми вже проаналізували, що вона синтезувала декілька

різних жанрових джерел в одному творі, зазвичай малому за змістом. Пісню «Лелеча доля» також можна назвати піснею-романсом. Тут також присутнє поєднання двох різних жанрів – поєднується ознака пісні та багатство ліричної мелодії романсу.

Провідного значення у концепції Кириліної набувають ключові слова та символи – пісня «Лелеча доля» побудована на символізмі. Швидкоплинність життя людини порівнюються з птахом – лелекою. Це об'єднується загальною емоційною атмосферою, зазвичай трагічною, філософською та елементами лірики. Більшість пісень композиторки написана в мінорі, що ще раз доводить основний напрям її творчості це українські пісні, які насичені ліризмом та почуттями. Чому саме лелеча доля? Є щось магічне, або загадкове у цьому птаху, чи композиторка вирішила просто так взяти за основу долю саме цього птаха? Авжеж ні, лелека один із улюблених та шанованих птахів наших країв та народів. Лелека це птах долі, провісник добробуту та щастя. Наші пращури вважали, що дім, на котрому з'явиться лелече гніздо буде мати злагоду, люди будуть здорові, та все буде процвітати.

Проаналізувавши наш епос та фольклор, на думку й не приходить іншій настрій та стиль твору, аніж лірична пісня з образом цього дивовижного птаха. Пісня «Лелеча доля» є спомином про швидкоплинність життя людини. За весь твір проходить життя людини: від дитинства, юності до зрілих років. А наприкінці твору автор з сумом пригадує свої юнацькі роки зі словами:

«Плинуть хмари сині, сині хмари й сірі. Жаль, що нині я в лелек не вірю. А як заклеочуть – лину в небо чисте, полетіти хочу у своє дитинство».

Взагалі твір наповнений філософськими роздумами про сутність життя людини, і потрібно було написати саме таку музику, яка повністю погрузить кожного слухача в цю тему і змусить кожну людину замислитись над власним життям. Недаремно композиторка обрала для цього твору тональність соль-мінор, яка за кольоро-діагностикою Люшера має чорний колір, і є однією з

найсумніших тональностей. В цьому творі найбільше показано ліризм творчості І. Кириліної. Через музику Кириліної проходять і радість, і журба.

«Лелеча доля» є твором, який торкне кожную людину, і звісно, що не тільки текст, а й сама музика відіграє одну з головних ролей у емоційному зображенні цілісної картини твору.

Твори Ірини Кириліної використовує в своєму репертуарі наш студентський народний хор МФ КНУКіМ в аранжуванні для народного хору з академічним сопрано. Хор виконує твори «Запалю свічу» та «Лелеча доля».

Окрім того, всі знають, що душею українського народу вважають саме пісню. Музику Ірини Кириліної дійсно можна назвати душею українського народу. Я дивилася різні виконання твору «Лелеча доля» і майже на всіх виступах в глядачів, коли слухали цю музику, проливались сльози. Тому дійсно, можна з впевненістю сказати, що твори Кириліної, її музика є яскравим прикладом ліризму української музики та пісні.

Дослідивши творчість Ірини Кириліної, можна сказати, що вона об'єднувала те, що не поєднується. Їй також цікаво було працювати з виконавцями естрадної пісні. Їй вдалось бути не тільки композитором, а й продюсером, бо це також своєрідний театр, де вона є режисером та сценаристом свого драматургічного дійства та створення неповторних образів, почуттів та палких емоцій. Я рада, що мені пощастило побільше дізнатися та долучитися до крихт душі Ірини, тієї самої душі, котру вона вклала в кожний свій твір. Вона віддавала себе повністю та до самої останньої краплини створювала свої унікальні та неперевершені світи з музичної тканини та солов'їної мови. Чи треба сказати, що мабуть її прізвище можна використовувати синонімом до слова «Ліризм» або до термінів лірична музика? Ми вважаємо, що Україна та кожен її мешканець має пишатись тим, що наша земля та світ подарувала нам таку неперевершену та талановиту людину. [15]

РОЗДІЛ III. Аналіз інтерпретаційної версії І. Кириліної твору «Лелеча доля»

3.1. Ліризм пісенної творчості Ірини Кириліної, історико-стилістичний аналіз хорового твору «Лелеча доля»

Для складання підсумкової державної атестації потрібно було обрати 2 твори для диригування з репертуару народного хору «МФ КНУКіМ». Так як з темою бакалаврської роботи ми визначились одразу - досить важливою є тема висвітлення творчості І. Кириліної, нами було обрано наступні твори:

- «Лелеча доля» - муз. І. Кириліної, слова В. Цілого та О. Шпачинського, обробка О. Шпачинського, інструментування А. Рябцева, Д. Кученьова.
- «Зелений шум» - мелодія А. Андрухова, слова О. Богачука, обробка О.

Шпачинського. Обидва твори є ліричними та вражають своєю мелодійністю.

Концертна програма на атестаційний екзамен студентів освітньо-професійної програми «Диригентсько-хорове мистецтво» спеціальності «Музичне мистецтво» складена наступним чином:

1. «Країна мрій» - музика і слова О. Скрипки, обробка для хору А. Ладного, інструментування Д. Кученьова. Диригує Наталя Душкевич, клас доцента Піхтар Олени Анатоліївни.
2. «Коляда» - музика І. Поклад, слова М. Ткача, обробка С. Павлюченка, інструментування Д. Кученьова. Диригує Олена Частухіна, клас Левченка Анатолія Васильовича.
3. «Веснянка» - українське традиційне народне багатоголосся, транскрипція і переклад О. Лужинської та А. Ладного, Диригує Олександр Качай, клас доцента Левченка Анатолія Васильовича.
4. «Зелений шум» - мелодія А. Андрухова, слова О. Богачука, обробка О. Шпачинського. Диригує Марія Мартинова, клас доцента Піхтар Олени Анатоліївни.

5. «А я така дівочка» - закарпатська народна пісня в обробці З. Корінця. Диригує Олександр Качай, клас доцента Левченка Анатолія Васильовича.
6. «Ой гай, мати гай» - українська народна пісня в обробці З. Корінця. Диригує Альона Кремез, клас доцента Левченка Анатолія Васильовича.
7. «Да що на горі та імбер» - українська народна пісня-плач в обробці Є. Савчука. Диригує Наталя Душкевич, клас доцента Піхтар Олени Анатоліївни.
8. «Лелеча доля» - музика І. Кириліної, слова В. Цілого та О. Шпачинського, обробка О. Шпачинського, інструментування А. Рябцева та Д. Кученьова. Диригує Марія Мартинова, клас доцента Піхтар Олени Анатоліївни.
9. «Їхали хлопці три запорожці» - музика і слова О. Стадника, інструментування Д. Кученьова. Диригує Олена Частухіна, клас доцента Левченка Анатолія Васильовича.
10. «Ой на горі цигани стояли» - українська народна пісня в обробці П. Роздайбіди, хорова редакція А. Ладного, інструментування Д. Кученьова. Диригує Альона Кремез, клас доцента Левченка Анатолія Васильовича.

Обидва твори з моєї програми є ліричними та вражають своєю мелодійністю, що дає мені можливість втілити всі засоби музичної виразності, кантиленного та експресивного руху за допомогою виразних диригентських рухів.

В даному розділі будемо досліджувати інтерпретаційну версію пісні Ірини Кириліної «Лелеча доля» на слова Василя Цілого та в аранжуванні Омеляна Шпачинського, визначати тему та робити аналіз літературного тексту, щоб якомога більше зрозуміти, як правильно відтворювати цей твір та яку саме потрібно робити інтерпретаційну версію.

Спочатку коротко охарактеризуємо творчість та життєвий шлях поета.

Василь Цілий народився в 1939 році в родині колгоспників в селі Війтівці. В 1946 році село перейменували на Поділля, саме тому в історичних джерелах Поділля буде значитись, як його рідне село. З дитячих років Василю було тяжко жити, його дитинство припало на роки війни, його батько загинув на фронті, а матір досить тяжко працювала, щоб прогодувати своїх дітей. Після того як майбутній поет закінчив школу, продовжив навчання в технічному училищі та паралельно почав працювати на заводі формувальником та в сільському клубі. Згодом служив в радянській армії. Коли Василю виповнилося 30 років він закінчив педагогічний університет. Після завершення навчання працював вчителем в сільській школі Київської області. Згодом працював в Київкниготорзі інспектором. В 1992 році переїхав до рідного села та залишив квартиру в Києві.

Поет писав твори протягом 48 років та видав 3 книжки для дітей та 10 для дорослого читача. Першою дитячою збіркою стала «Кіт угадує погоду», наступною стала збірка для дошкільнят з назвою «Михайликове літо». З тиражем 75 тисяч примірників вийшла книга «М'яч та метелики». Поет став членом спілки письменників СРСР 22 січня 1982 року. Для того, щоб отримати це почесне звання йому потрібно було написати та випустити 2 збірки для дорослих: «Зажинки» та «Літепло». В 1983 році світ побачив твір, який згодом став майже народною піснею – «Лелеча доля».

Наступною видатною постаттю, яка зробила великий внесок в пісню «Лелеча доля» є особистість Омеляна Артемовича Шпачинського. Його творчість ми коротко починали досліджувати в пункті 2.2. Шпачинський є заслуженим працівником України, відомим хоровим диригентом, фольклористом, є лауреатом численних українських та міжнародних премій Польщі, Чехії, Болгарії, Білорусі, автором численних обробок українських народних пісень, приймав участь в концертах з багатьма творчими колективами України. Свій творчий потенціал О. Шпачинський передає студентам, викладачам та всім музикознавцям України.

Омелян Артемович народився на Тернопільщині 30 серпня 1941 року. Всім відомо, що саме на Західній Україні найбільше зберігаються українські традиції та звичаї, в такій атмосфері зростав Омелян Артемович. Недивно, що з самого дитинства він полюбив музику і зберіг цю любов донині. Важливою книгою для композитора став «Кобзар» Т. Шевченка. Такі спогади з дитинства мали важливий вплив на формування стилю написання музики. Він присвятив безліч творів українським обрядам, створив петрівчані, русальні, купальські пісні, різні хороводи, чини колядування та щедрування.

Закінчив Миколаївське училище культури та Миколаївський державний педагогічний університет, музично-педагогічну кафедру. Все своє подальше життя присвятив саме педагогічній діяльності, працював викладачем, професором, завідувачим кафедри та деканом в Миколаївській філії Київського національного університету культури і мистецтв.

В 1974 році створив Тернівський народний хор «Веснянка». «Веснянка» та студентський народний хор МФ КНУКіМ (О.Шпачинський тривалий час був головним диригентом обох хорових колективів) завжди були лауреатами численних конкурсів. В цих хорових колективах Омелян Артемович намагався популяризувати українську співочу культуру, надавати нові інтерпретації вже відомим українським пісням, прививати студентам любов до української пісні.

Також Шпачинський є автором багатьох наукових праць та підручників. Один з найвідоміших: «Співає український народний хор», безліч публікацій та наукових статей з народного хорового виконавства та музичної педагогіки. Його новаторством є сучасний погляд на народне багатоголосся та класичну українську спадщину. [24]

Головною темою твору є доля людини, яка постійно рветься та хоче саме «лелечої волі». В кожній людини бувають періоди та дні, коли морально важко й хочеться все покинути та поринути у вирій разом з лелеками, щоб хоча б на мить повернутися в своє дитинство, але це не можливо. Минають дні та ночі,

дитячі та юнацькі роки, молодість закінчується і нам залишається лише дивитися у слід лелекам, які немовби відносять наші молоді роки вслід за собою у небо.

Зміст тексту має сильний вплив на виразність хорового виконання. Текст та музика повинні бути тісно пов'язані між собою, щоб точно передати виконавський план та зміст і донести до слухача всі почуття, які переживає кожна людина.

Жанр хорового твору - пісня ліричного характеру.

Твір має силабо-тонічне віршування тексту, яке притаманне саме авторським творам. В тексті 3 строфи, віршований розмір - шестистопний хорей.

Образна мова поетичного тексту досить багата та різноманітна. В тексті зустрічається такі художні засоби поезики:

- Метафора:

Не сказала сину в золотий святвечір,

Що вони лишили їй доленьку лелечу.

2. Хочу відірватись і здійснити мрію,

Крилами змахнути і поринуть ввирій.

- Епітети:

Не сказала сину в золотий святвечір,

Що вони лишили їй доленьку лелечу.

2. А як заклекочуть, линуть в небо чисте,

Полетіти хочу у своє дитинство.

3.2 Музично-теоретичний аналіз твору

Структура музичної форми:

Форма твору «Лелеча доля» - куплетно-варіаційна. Хоровий твір містить 70 тактів, які викладені в трьох варіаціях.

Фактура твору мішана, присутня і акордово-гармонічна, й гомофонно-гармонічна. Твір написаний з акомпанементом, в хоровому плані фактура теж змішана – гомофонно-гармонічна і гармонічна.

S.
A.
T.
B.

При-не-сіть ле-ле-ки не ле-ле-чу до-лю, при-не-

Присутні також відхилення в до мінор 22 такті:

20
ле-чу до-лю, при-не-сіть ле-ле-ки не ле-ле-чу до-лю.

Відхилення в тональності першого та другого ступеня спорідненості – f moll.

Розмір твору: перемінний розмір (2/4, 4/4):

45
ли-нуть вне-бо чис-те, по-ле-ті-ти хо-чу у сво-є ди-тинст-во.

Ритмічні особливості: синкопи в акомпанементі, солістів та хору. В даній інтерпретаційній версії синкопи відіграють важливу роль.

А як чу-ла кле-кіт, зав-ми-ра-ла впо-лі.

Основна тональність твору – g moll (г), але у творі досить часто композитор та аранжувальник застосовують відхилення в інші тональності.

Перший куплет (варіація) починається в основній тональності соль мінор. Дисонуючі акорди надають тональності певної туманності, таємничості та

загадковості. Мінорна тональність допомагає налаштуватись на поетичний зміст твору, а 6 ступінь (тональність мі-бемоль мажор) надає барв та яскравості. Відхилення в 22 такті – до мінор (П65, Д, S). В 28-29 тактах акомпанемент підводить нас до яскраво вираженого в 30 такті відхилення в тональності першого ступеня спорідненості – фа мінор.

Заключна частина повертає нас до початку твору, як і перша, вона звучить в тональності – соль мінор, що робить твір цілісним. Але саме таке закінчення твору дозволяє слухачам самим домалювати останні штрихи образу.

Метро-ритмічні особливості

Якщо окремо дивитися на ритмічний малюнок, то бачимо, що він є складним. Поряд з простими зустрічаються складні групування, які можуть викликати деякі ускладнення у виконанні хору. В другому реченні структура ритму має такий виклад:

По-кло-ни-тись по-лю на чо-ти-ри бо-ки, за ле-ле-чу до-лю йпе-ре-

В 17 такті вступає весь хор, в однаковому синкопованому ритмічному малюнку. Теми виконує сопранова та тенорова партія, на фоні басової та альтової, які в свою чергу співають в октаву.

Розпочинається твір в розмірі 4/4/, який є складним розміром. Саме він намагається передати тягучість фраз та широту характеру. В 16 та 48 змінюється розмір на 2/4 – це простий розмір містить сильну та слабку долю.

Темп і агогічні відхилення

Темп є одним з найголовніших засобів музичної виразності.

Розпочинається твір в темпі *moderato* (помірно).

Друга варіація трішки швидше, підводячи нас до кульмінації твору, показуючи нам красу та велич мелодії.

Починаючи з 28 такту, повністю змінюється характер пісні. «Лелеча доля» стає твором з бурхливим, наповненим емоціями, відповідно повністю змінюється і темп. Потім знову повертається попередній темп, який поступово прискорюється з 49 по 55 такт звучить бурхливо. *Ritenuito* (уповільнюючи) прослідковується в 45 такті.

Динаміка

Динаміка твору досить різнобарвна з постійними коливаннями.

Така динамічна палітра дозволяє глибоко розкрити образ та передати зміст твору, що вводить слухача у неймовірну атмосферу спокою.

Розпочинається пісня з тихого нюансу *mp* в партії солістів і поступово, його амплітуда доходить до *p* (вступ хору на приспіві). Вокаліз хору у другому куплеті починається з *p* і поступово зростає до *mf*, закінчується на *f*.

В третьому куплеті в партії хору (приспів) відбувається кульмінація пісні і динаміка зростає з *mf* до *ff*.

mf <p > mf <p > f <mf > ff <pp

3.3. Вокально-хоровий аналіз хорового твору.

Тип і вид хору, наявність дівізі та унісонів

Тип хору: повний мішаний з солістами та супроводом.

Вид хору: чотириголосний (С, А, Т, Б).

Загальний діапазон хору й теситурні особливості

Діапазон хору

Загальний діапазон твору: *h – g2*.

Діапазон – це звуковий об'єм голосу від найвищого до найнижчого звуків.

Крайні звуки діапазону, як правило, використовуються рідко.

Діапазон хорової партії залежить від типу хору, від співаків і якості голосів, що її формують.

Діапазон хорових партій:

Сопрано академічне: c1 – g2.

Сопрано народне: g – c2.

Альт: g - as1.

Тенор: g – g1.

Бас: B – c1.

Види хорового дихання

Всім відомо, що основою будь-якої вокально-хорової техніки є правильне дихання. Відомо, що навіть при наявності хороших голосів хор не виявить всіх своїх можливостей, якщо співаки не будуть володіти диханням.

В даному творі обов'язково використовуються два типи дихання (див. приклади нижче):

- Пофразне: (синкопи допомагають брати коротке дихання)

- Ланцюгове: (потрібне, щоб провести фразу на легато, не розривати її)

Щоб вміти гарно співати на ланцюгове дихання, що диригенту, що учасникам хору потрібно обов'язково знати деякі правила:

- не робити вдих разом зі своїм сусідом по партії;
- брати дихання по можливості лише в середині довгих нот і в жодному разі не посередині фрази;
- брати дихання досить швидко.

Характеристика хорових партій

Партія сопрано плавна та мелодійна, вона потребує досить чіткого інтонування. Особливу увагу потрібно звернути на спів нестійких ступенів та підвищений сьомий ступінь, та на місця, де теситура є високою, це стосується вокалізу:

Партія альтя плавна та також потрібно чітко інтонувати, адже є дисонуючі та проходячі акорди, де інтонація повинна бути ідеальною. Теситура зручна для виконання.

Голосоведіння тенорової партії плавне та мелодичне, але також потребує чіткого інтонування, в 3 варіації (куплеті) тенор проводить тему, яку особливо потрібно підкреслити:

Звуковедення басової партії повинно бути плавним, але має досить складне голосоведення, таке як хроматичний рух у третій варіації:

Звуковедення твору – legato. Залишається без змін протягом всього твору. Це визначається за характером та стилем «Лелечої долі», його ідейно-художнім

Ансамбль загальний

В обробці О.А. Шпачинського «Лелеча доля» автор застосовує гармонійний вид ансамблю. Гармонійний ансамбль – це спів даного акорду декількома співаками чи хоровими партіями. Наприклад, наприкінці приспіву в тональності соль мінор (7-ма підвищена ступінь фа#):

Також досить часто автор використовує октавні унісони. Темп також дає ознаку для ансамблю та сильно впливає на нього.

Стриманий темп є більш зручним для використання та досягнення будь-якого ансамблю. Учасники хору встигають чітко проспівувати та проінтонувати звучання акорду це інтуїтивно дає хорошу ансамблеву врівноваженість хоровому колективу.

Динаміка та нюанси є важливими фактором для досягнення ансамблю. Вокалістам необхідно весь час звертати увагу на диригента, який повинен чітко показати одночасний вступ для досягнення даного динамічного відтінку (нюансу).

Дикційний ансамбль та взагалі дикція також відіграє важливу роль у виконанні твору. Необхідно учасникам хору потрібно звернути увагу на чітку вимову тексту, зробити так, щоб кожне слово та кожний склад був абсолютно

зрозумілим для слухача, обов'язково потрібно вірно формувати всі голосні звуки.

Твір «Лелеча доля» написаний для мішаного народного хору з академічними сопрано та з 2 солістами (тенор та альт). В деяких місцях (середина другого та третього куплету) хор, виконує вокаліз на фоні солістів, в деякій мірі виконує акомпануючу функцію, що доповнює музичну тканину різними барвами. Це є важливим фактором для досягнення абсолютно всіх видів ансамблю.

Необхідно також слідкувати за ансамблем високих і низьких звуків, їх завжди необхідно співати в позиції й на опорі.

Крім того слід звернути свою увагу на розташування акордів – широке чи тісне. В «Лелечій долі» це безумовно впливає на зручність чи незручність для ансамблю.

Потрібно пам'ятати, що все ж таки найважливішим фактором в досягненні ансамблю при будь-яких умовах є кваліфікація співаків, їхнє почуття музики та ансамблю, пов'язане з природою або музичним даром.

3.4. Аналіз виконавських особливостей пісні

Кожен твір, як і кожен митець, має свій внутрішній світ, характер та особливості. Тому дуже важливо досконало зануритись у всі нюанси, штрихи, динаміку та насамперед душу твору.

Що відрізняє кожного з нас від іншого? Насамперед характер. У ліричних творів характер виділяється глибокими внутрішніми переживаннями, які ми можемо побачити та відчувати прочитавши текст пісні.

Велике значення у відображенні характеру твору відіграє саме диригент та його жест, адже таким чином він розмовляє із колективом та слухачем. Якщо у жесті можливо без зайвих слів все зрозуміти, це відображує заглибленість диригента у самий твір та їх взаємодію.

Зупинимося на специфіці жесту для виконання та проведення мелодичних ліній, усіх проведень, фраз, тощо. У цьому творі нам потрібен жест «legato». Саме він допоможе хоровому колективу зрозуміти та відобразити одну з сторін художнього образу цієї композиції. Без чітко поставленого диригентського апарату та жесту робота над твором неможлива.

Друге, на що нам потрібно звернути свою увагу, це темп. Він також завдає настрої та характер композиції, та є дуже важливою складовою не тільки твору, а і всього музичного мистецтва. Саме в цьому творі темп – помірний – «moderato». Щоб це дізнатись, нам добродісно все зазначив сам композитор.

Дуже важливо вміти аналізувати та читати музичну канву твору. Бачити все підводне каміння та складнощі в інтерпретаціях навіть різних композиторів – однієї і тієї ж пісні, танцю тощо. Якщо вийти за межі «канонів» написаних автором, можливо легко втратити весь задум та емоційний посыл художнього витвору. Чим в наш час необачно та зухвало зловживають молоді та недосвідчені виконавці, диригенти та музики загалом.

Далі йде фразування, саме воно вже творить музичну мову та її злагодженість. Воно повинно бути чітким та стійким. У кожній фразі мелодія розвивається наче хвиля, досягаючи свого піку – кульмінації, та йде на спад. Заклучна фраза відчувається логічною кінцівкою, із затиханням у динаміці, темпі, що може варіюватися у різних варіантах інтерпретацій по різному, на смак виконавця, тощо.

Динамічний рух та план безпосередньо розвивається та залежить від тексту пісні. Саме слова показують місця кульмінацій, місця затихання, весь розвиток та план динаміки твору.

Зупиняючись на одній з інтерпретацій, хочу виділити версію Омеляна Артемовича Шпачинського. Спостерігаємо, що в нього, як в нікого іншого вдалося пережити емоції закладені авторами. Він зміг розкрити та збагатити творчу канву композиції, розвинути та вивести на новий рівень усі переживання закладені у творі.

Насамперед, Омелян Шпачинський доповнив твір Ірини Кириліної другим куплетом, який співають солісти, а хор виконує вокаліз. Цей момент став новою кульмінацією твору. У суміші з глибоких слів, написаних Шпачинським, емоційних мелодик у високих теситурах, та драматичного фону з хорового вокалізу народжується нова та головна кульмінація всієї композиції, котрої не було закладено авторами оригіналу.

Все це є нероздільною частиною створення шедевр з простих нот та слів, котрі у сумі утворюють безцінний скарб українського хорового мистецтва, котрий буде існувати крізь століття та жити в серцях усіх українців на кожному куточку планети. А кожен українець зможе запросити до цього внутрішнього світу твору «Лелеча доля» кожного бажаючого, і якщо будуть враховані всі помітки, додатки, загалом весь фронт праці над твором, ніхто не залишиться байдужим або відстороненим від нашої солов'їної пісні. Навіть не знаючи та не розуміючи української мови, при правильному виконанню та роботі – всі все зрозуміють та запам'ятають назавжди.

Висновки

У випусковій роботі досліджувалась одна із актуальних тем сучасного хорového та вокального виконавства: «Ліризм пісенної творчості Ірини Кириліної (на прикладі інтерпретаційних версій пісні «Лелеча доля» на слова Василя Цілого)». На основі дослідженого та проаналізованого матеріалу ми прийшли до наступних висновків та узагальнень:

По-перше, було досліджено національну особливість та специфіку типологічних проявів діяльнісного універсализму музичної творчої тканини. В першому розділі ми обґрунтували стан мистецького середовища України в другій половині ХХ – першій половині ХХІ століть і визначили, що це був час суттєвих змін нашого мистецтва. З'являється нова течія – авангардизм, а паралельно з нею розвивається естрадна пісня, яка набула своєї популярності в Україні з 1960-х років. Це період, коли світ дізнався про таланти України, її естрадних виконавців та представників класичної школи. Це час, коли з'являються нові сучасні композитори, які не бояться експериментів поєднувати нові стилі та жанри. Це той момент, коли Україна відкриває світу свою багату культуру, починає проводити різні фестивалі та конкурси та заохочує слухати українську музику. Найголовнішими характеристиками тогочасної музичної естради стала активна творча індивідуалізація творчості композиторів, також значного поширення в ній нових прийомів, засобів музичної виразності. Це сприяло для розширення пісенного діапазону, що включали в себе твори різних жанрів.

По-друге, було проаналізовано культуру Німеччини післявоєнного періоду (після 1946 року) та розглянуто чи є спільні риси в музичній культурі Німеччини та України, та як саме це вплинуло на творчість композитора Ірини Кириліної. За розглянутим матеріалом робимо висновки, що культури двох країн мають спільні риси щодо модернізації музичного мистецтва в цей історичний проміжок часу. Також дослідження показало, які самі передумови були для виникнення авторського шляху Кириліної. Композитор росла та розвивалася як музикант

саме в той час, коли естрадна пісня набирала обертів, можна сказати, що все ж саме українська культура стала основним носієм в її творчому шляху.

По-третє, досліджено життєвий та творчий шлях Ірини Кириліної. Ми дізналися, що композиторка навчалася в музичних закладах та має декілька спеціальностей. Визначили, які саме твори вона писала, в яких працювала жанрах, та що саме вплинуло на написання ліричних творів та пісень. Аналізуючи дослідження приходимо до висновків, що більшу частину творчості становили естрадні пісні (близько 200 пісень). Твори писала більше на ліричну тематику.

По-п'яте, проаналізували значимість композитора в історії музичного мистецтва, визначили актуальність та новаторство в творчості Ірини Кириліної. Вона вважається композитором, який поєднав в своїй творчості декілька напрямів та рис. Найголовніше, чого вона змогла домогтися - надання українській ліричній, естрадній пісні інших барв та ознак. Також композиторка синтезувала декілька різних жанрових джерел в одному творі, зазвичай малому за змістом. Естрадні твори з впевненістю можна назвати піснею-романсом. Вона була не тільки композитором, але й режисером, поетом та сценаристом драматургічного дійства.

По-шосте, зробили аналіз інтерпретаційної версії твору І. Кириліної «Лелеча доля» в обробці О. Шпачинського. Дослідили закладений емоційний посыл композитора та вокально-хорові особливості аранжування пісні. Визначили історичний шлях аранжувальника та дослідили поезію Василя Цілого. Дослідили музично-теоретичну та вокально-хорову складову твору. Розібрали виконавські особливості аранжування О. Шпачинського та його інтерпретаційну версію та вклад у твір Ірини Кириліної.

По-сьоме, обґрунтували актуальність творів Ірини Кириліної на сьогоднішній час. Дослідження показали, що творчість композиторки є досить важливою для розвитку сучасної української культури. Музична культура України завжди славилась своєю мелодичністю та ліризмом. З часом та

розвитком з'являлися нові сучасні жанри та деякі композитори почали забувати про важливість автентики та класичної української пісні, а твори Кириліної є яскравим прикладом для всіх композиторів XXI століття – ліризм та душевність є основою української пісні. Це стосується як народної, так і естрадної пісні.

Отже, творчість Ірини Кириліної є важливим етапом для становлення сучасного українського мистецтва. Композиторка продовжує ідейний та мистецький зв'язок декількох поколінь української інтелігенції. Своїми творами та працями І. Кириліна перетворювала велику українську націю творчість в модальну українську модерну культури, але з основою на ліризм та душевність української пісні та взагалі творчості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні аспекти сучасного українського музичного мистецтва : зб. ст. Уклад. В. Сінельникова. Київ: Ліра-К, 2017. 211 с.
2. Бенч-Шокало О. Г. Український хоровий спів. Київ: Укр. Світ, 2002. 439 с.
3. Гобдич М. М. Хоровий клас, метод. вказівки з виконання практич. занять. Київ: нац. ун-т культури і мистецтв, Фак. муз. мистецтва, Каф. академ. хорового та інструментал. мистецтва, 2017. 42 с.
4. Горбенко О. І. Хормейстерська діяльність Анатолія Авдієвського: поєднання народної та академічної манер співу. *Часопис Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського*. 2019. № 2 (43). С.118-130.
5. Гнезділова К. М. Корпоративна культура викладача вищої школи : Черкаси, 2013. – 124 с.
6. Грицюк О. Ю. Читання хорових партитур. Київ : Ліра-К, 2017. 40 с.
7. Дмитриев Л. Б. Основы вокальной методики. Москва : Музыка, 2000. 368 с.
8. Дорофєєва В. Ю. Теоретичні аспекти сучасної української музики: монографія. Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ : Ліра-К, 2017. 188 с.
9. Іваницький А. І. Український музичний фольклор. Вінниця: НОВА КНИГА, 2004. 320 с.
10. Іваницький, А. І. Хрестоматія з українського музичного фольклору. Вінниця: Нова книга, 2008. 520 с.
11. Коломоець, О. М. Хорознавство: навч. посібник. Київ: Нова книга, 2001. 168 с.
12. Лашенко А. П. З історії київської хорової школи. Київ : Муз. Україна, 2007. С. 197.
13. Сучасний вокально-хоровий концертний репертуар: зб. ст. Уклад. Н. М. Кречко, О. Ю. Грицюк, Н. М. Комаренко. Київ : Ліра-К, 2017. 43 с.
14. Дьячкова Л. Проблемы интертекста в художественной системе музыкального произведения. Москва: РАМ им. Гнесиных, 1994. Вып. 129. С. 17–28.
15. Котляревська О. І. Варіативний потенціал музичного твору. Київ: Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського, 1996. 19 с.
16. Коханик І. До проблеми музичного стилю в сучасному теоретичному музикознавстві. Мелітополь: НМАУ, 2002. С. 70–82.
17. Кречко М. Музичне мистецтво України (питання історії, питання педагогіки, питання виконавства, музичне мистецтво в творчих персоналіях): зб. ст. Київ: Ліра-К, 2017. 197 с.
18. Лаврентьева И.В. Вокальные формы в курсе анализа музыкальных произведений: Москва. Музыка, 1978.

- 19.Лігус О.М. Академічне хорове мистецтво України, Київ : Ліра-К, 2017. 220 с.
- 20.Осеннева М. С. Хоровой класс и практическая работа с хором. Москва: Академия, 2003. 192 с.
- 21.Радик Д. В. Основи формування професійних якостей викладача фахових дисциплін: навч. посібник. Київ: НМАУ, 2008. 228 с.
- 22.Радик Д. В. Хорознавство: історія, теорія, методологія. Київ, 2003.
- 23.Скопцова О.М. Становлення та особливості розвитку народного хорового виконавства в Україні (кінець ХІХ-ХХ століття). Київ, 2005. 20 с.
- 24.Скоромний В. П. Аналіз вокально-хорових творів. Київ: Ліра-К, 2017. 92 с.
25. Смирнова Т. А. Хорознавство (історія, теорія, методика): навч. посіб. Харків: ХНПУ, «Федорко», 2018. 212 с.
- 26.Фах диригування: практикум для фак. муз. мистецтва спеціалізації хорового диригування. Київ: Ліра-К, 2017. 140 с.
- 27.Шпачинський О.А. Мистецтво хорового аранжування для народного хору: Теорія. Методика. Практика. Миколаїв: МДГУ ім. Петра Могили, 2005. 328 с.
- 28.Щуркова, Н. Е. Педагогическая технология. Москва: Пед. общество России, 2002. 223 с.
- 29.Шпачинський О. А. Мистецтво хорового аранжування для народного хору *навч.-метод. посібник*, електр. фахове вид. 2011 №3, URL: <http://lib.chmnu.edu.ua/index.php?m=2&b=213>. (дата звернення 22.01.2022)
- 30.Якобенчук Н. О. Диригентсько-хоровий практикум (академічний хор): *навч.-метод. посібник*, електр. фахове вид. 2015 №2, URL: <http://lira-k.com.ua/preview/12430.pdf>. (дата звернення 05.10.2021)

ДОДАТКИ

Фото Ірини Кириліної

Додаток А

Додаток Б

**Студентський народний хор МФ КНУКіМ (диригент Антон Ладний,
керівник оркестрової групи Дмитро Кученьов)**
Звітний концерт ансамблю пісні, музики і танцю «Сузір'я Миколаїв»
(концерт-хол «Юність», м. Миколаїв)

Звітний концерт ВП «МФ КНУКіМ»
(Обласний палац культури, м. Миколаїв)

Додаток В

Ноти твору «Лелеча доля» музика І. Кириліної, слова В. Цілого

ЛЕЛЕЧА ДОЛЯ

Музика І. Кириліної

Слова В. Цілого

Повірно
Аль соло
mp

А. Го-во-ри-ла ма-ти у лі-та да-ле-кі, що ме-не до хл-іа при-нес - ли ле-ле-ки.

Дует
С. Не еси - за - ла си - ну в бо - ло - тній свої - не - сір, що во - ни ли - ши - ли

А. й до - лень - ну ле - ле - ну, А як чу - ла кле - ки,

С. зав-ми-ра - ла в по - ліс «При-не-сіль, ле - ле - ки, не - ле - ле - чу до-ля, при - не -

А. -сіль, ле - ле - ки, не - ле - ле - чу до - ля».

Аль соло
А. Пли-нуть хма-ри си - ні, си - ні хма-ри й сі-рі, жаль ме-ні, що ви - ні в ле - лес не ві-рю.

Хор
А. А як за - кле - ко-чуть — ли - ну в не - бо чис - те, во - ле - ті - ти хо - чу

Т. Б. за - кле - ко - чуть, в не - бо чис - те,

Додаток Г

Любов та Віктор Анісимови - перші виконавці «Лелечої долі»

Збірка дитячих творів І. Кириліної

Додаток Е

Апробація результатів дослідження

Участь з доповіддю на Всеукраїнській науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Культурологічні трансформації ХХІ ст.: від теорії до практики» (м. Миколаїв, 18.11.21р.) та друкування тез доповіді за темою «Ліризм пісенної творчості Ірини Кириліної (на прикладі пісні «Лелеча доля» у «Збірнику тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Культурологічні трансформації ХХІ ст.: від теорії до практики». Миколаїв: ВП «Миколаївська філія КНУКіМ», 2021. С. 127-130.

Мартинова М.М.,

студентка ІV курсу факультету мистецтв ВП «Миколаївська філія Київського національного університету культури і мистецтв»;

Науковий керівник: Піхтар О.А., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри музичного мистецтва ВП «Миколаївська філія Київського національного університету культури і мистецтв», м. Миколаїв

ЛІРИЗМ ПІСЕННОЇ ТВОРЧОСТІ ІРИНИ КИРИЛІНОЇ (НА ПРИКЛАДІ ПІСНІ «ЛЕЛЕЧА ДОЛЯ»)

Як нам всім відомо, українська земля багата на талановитих митців, творців, поетів та насамперед музикантів та композиторів. Серед відомих у світі видатних українських композиторів має своє місце творчість Ірини Кириліної.

ВП «Миколаївська філія Київського національного університету культури і мистецтв»

Народилася композиторка весною, 25 березня 1953 року у Дрездені (на території Німецької Демократичної Республіки). Її батько був радянським військовослужбовцем. Про її дитинство та юність відомо дуже мало. В пошуках будь яких зачіпок з її життя, цікавих подій та великих досягнень мені вдалось знайти багато цікавого та значущого з життя І. Кириліної. Тому темою мого дослідження обрано висвітлення ліризму пісенної творчості Ірини Кириліної, характеристика пісенного твору «Лелеча доля».

Вона закінчила у 1972 році Київське музичне училище ім. Р. Глієра, навчалась по класу теорії музики у Валерія Подвали. У цей же час вивчала композицію у Романа Верещагіна. Саме він заклав все те, що збудувало її творчий стиль та відомий для нас всіх музичний почерк. Після училища її творче зростання продовжилось у Київській консерваторії. Початок навчання був у 1977 році, навчалась вона по класу композиції у Миколи Дремлюги. Закінчивши навчання Ірина починає своє становлення, як мистецького діяча, педагога та насамперед композитора. Працює в Київському національному університеті культури і мистецтв: з 1999 року вона стає доцентом кафедри естрадного співу. А також вона є викладачем фахових дисциплін з сольного співу, аранжування та основ композиції, а також фахівцем зі студійного практикуму. [2]

За все своє життя вона написала досить значну кількість творів різних жанрів та напрямків. Серед них найвідоміші це:

- Моноопера «Три портрети» (1987 р., слова Л. Костенко);
- «Мелодія» (1994 р.);
- Соната для скрипки і фортепіано (1980 р.);
- «Запалю свічу» (сл. Р. Лоцман);
- «Ой, там, на майдані» (сл. Р. Лоцман);
- Рок-опера «Що у світі найсильніше?» (1982 р.);
- Лелеча доля (сл. В.Цілого);
- Пісні, хори, романси, обробки народних пісень, музика для вистав

та багато інших видатних творів.

Але, що ж поєднує кожен композицію, кожний твір або музичну думку композиторки? Це її творчий стиль. Усі твори Ірини Кириліної просочені ліризмом та душевністю з великим акцентом на почуття та барви внутрішнього світу митця. Саме особистісне почуття нашого світу та життя дає той самий неповторний та унікальний музичний та звуковий образ у творах Кириліної. Детальніше хочу поговорити про твір, котрий, на мою думку, є самим резонуючим з українським народом, тобто – з нами всіма, а саме – «Лелеча доля».

Чому саме лелеча доля? Є щось магічне, або загадкове у цьому птаку, чи композиторка вирішила просто так взяти за основу долю саме цього птаха? Авжеж ні, лелека один із улюблених та шанованих птахів наших країв та народів. Лелека це птах долі, провісник добробуту та щастя. Наші пращури вважали, що дім, на котрому з'явиться лелече гніздо буде мати злагоду, люди будуть здорові, та все буде процвітати. А село, в котрому поселиться багато

ВП «Миколаївська філія Київського національного університету культури і мистецтв»

лелек, ніколи не знатиме горя та неврожаю. Тобто, якщо заглибитись у повір'я та прикмети наших пращурів, лелека була птахом божим, священним знаком добробуту та процвітання.

Проаналізувавши наш епос та фольклор на думку і не приходять іншій настрій та стиль твору, аніж лірична пісня з образом цього дивовижного птаха.

Пісня «Лелеча доля» є спомином про швидкоплинність життя людини. За весь твір проходить життя людини: від дитинства, юності до зрілих років. А наприкінці твору автор з сумом пригадує свої юнацькі роки зі словами:

«Плинуть хмари сині, сині хмари й сірі. Жаль, що нині я в лелек не вірю. А як заклекочують – лину в небо чисте, полетіти хочу у своє дитинство».

Взагалі твір наповнений філософськими роздумами про сутність життя людини, і потрібно було написати саме таку музику, яка повністю погрузить кожного слухача в цю тему і змусить кожну людину замислитись над власним життям. Недаремно композиторка обрала для цього твору тональність соль-мінор, яка за кольоро-діагностикою Люшера має чорний колір, і є однією з найсумніших тональностей. В цьому творі найбільше показано ліризм творчості І. Кириліної.

Ліризм пісень Кириліної йде від захоплення природою, від великої любові до рідної народної пісні. Її творчість відзначається глибокою самобутністю, гармонійним поєднанням ліризму і душевної музики. Через музику Кириліної проходять і радість, і журба.

Більшу частину своїх творів композиторка написала саме в мінорі, що додає свого настрою. До того ж «Лелеча доля» є твором, які виконують різні колективи та виконавці (і солісти, і ансамблі, і хори) в різних обробках. Ця пісня входить до репертуару хору ім. Г. Верьовки і нашого студентського народного хору ВП «Миколаївська філія КНУКіМ».

«Лелеча доля» є твором, який торкне кожну людину і звісно, що не тільки текст, а і сама музика відіграє одну з головних ролей у емоційному зображенні цілісної картини твору.

Твір написаний у куплетно-варіаційній формі, через яку і розкривається музичний посил твору. Твір виконують 2 соліста і хор. З кожним наступним куплетом музична тканина розгортається і приходять до свого кульмінаційного моменту в 4 куплеті на слова «Поклонитись полю, на чотири боки, за лелечу долю й пережиті роки». Також в творі досить часто використовуються агогічні відхилення, які насичують музику переживаннями.

Музичної напруги ще додають два вокалізи, які виконує хор. До того ж в пісні досить часто змінюється динаміка, постійно використовуються нюанси крещендо та дімінуендо, які також наповнюють музику смисловим навантаженням.

Окрім того, всі знають що душею українського народу вважають саме пісню. Музику Ірини Кириліної дійсно можна назвати душею українського народу. Я дивилася різні виконання твору «Лелеча доля» і майже на всіх виступах в глядачів, коли слухали цю музику, проливались сльози. Тому

дійсно, можна з впевненістю сказати, що твори Кириліної, її музика є яскравим прикладом ліризму української музики та пісні. [1], [3]

Отже, настав час моїх висновків та особистих вражень від цієї великої людини. Вона об'єднувала те, що не об'єднується. Їй також цікаво було працювати з виконавцями естрадної пісні. Їй вдалось бути не тільки композитором, а й продюсером, бо це також своєрідний театр, де вона є режисером та сценаристом свого драматургічного дійства та створення неповторних образів, почуттів та палких емоцій. Я рада, що мені пощастило побільше дізнатися та долучитися до крихт душі Ірини, тієї самої душі, котру вона вклала в кожний свій твір. Вона віддавала себе повністю та до самої останньої краплини створювала свої унікальні та неперевершені світи з музичної тканини та солов'їної мови. Чи треба сказати, що мабуть її прізвисько можна використовувати синонімом до слова «Ліризм» або до термінів лірична музика? Я вважаю, що Україна та кожен її мешканець має пишатись тим, що наша земля та світ подарувала нам таку неперевершену та талановиту людину. Що до цього ще можна додати? Мабуть, єдине – щоб краще зрозуміти Кириліну, треба слухати її музику.[4]

Список використаних джерел:

1. Гаврилова Л., Псарьова Л. Інтерпретація музичного твору: теоретичні аспекти. Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти [зб. наук. праць]. Вип. 3. – Слов'янськ, 2016. – С. 97 –106. Режим доступу: http://pptma.dn.ua/files/2016/3/11.Gavrilova-Psarova_s.97-106.pdf
https://otherreferats.allbest.ru/pedagogics/00857410_0.html#text
2. Музыкальный энциклопедический словарь. URL: <http://www.music-dic.ru/index-music-keld/slovar-a.html> (дата звернення: 10.11.2021).
3. Скопцова О.М. Становлення та особливості розвитку народного хорового виконавства в Україні (кінець XIX-XX століття): Дис... канд. мист-ва. – К, 2005. – 208 с.
4. Соколов В.Г. Работа с хором. – М.: Музыка, 1983. – 190 с.